

Revitalizace Krušnohorských rašelinišť

Obnova mokřadních biotopů, Natura 2000,
biologická rozmanitost, retence vody v krajině

HOSPODAŘENÍ
S VODOU V KRAJINĚ
/ OCHRANA MOKŘADŮ

(1) Funkční rašeliniště

Pro Krušné hory jsou charakteristické velké **plochy rašelinišť a rašelinových biotopů**, které se vyvinuly na vrcholové náhorní planině. Svou rozlohou jsou v rámci České republiky i střední Evropy ojedinělé. Tyto ekosystémy patří k nejzachovalejším fragmentům přírody, kde vzhledem ke špatné využitelnosti nedošlo k výrazným zásahům ze strany člověka. Hlavní rozvoj rašelinišť proběhl od konce doby ledové. Jejich ekologické podmínky se do značné míry podobají podmínkám v severské tundře, a proto slouží jako útočiště pro takzvané glaciální relikty, tzn. organismy, které zde přežívají právě od dob ledových. Rašeliniště slouží jako **významné zásobárny vody udržující příznivou vodní bilanci** v širokém okolí.

Krušné hory patří mezi pohoří, která byla v minulosti nejvíce zasažena **negativními vlivy lidského využívání krajiny**. Horský ekosystém nejprve poznamenán neblahými důsledky poválečného vylidnění a lesním hospodařením zaměřeným na preferenci smrkových monokultur a později pak znečištěním ovzduší z průmyslové činnosti v hnědouhelných pánvích pod horami.

K zajištění podmínek pro smrkové porosty bylo v 60. až 80. letech 20. století provedeno **plošné odvodnění podmáčených ploch**, takže z kdysi rozsáhlých rašelinišť se do současné doby zachovaly pouze zlomky.

Po zlepšení kvality ovzduší dochází v současnosti k obnově lesních porostů. Mělo by dojít k upuštění od plošného zalesňování smrkem a k vysazování vyššího podílu původních druhů dřevin. Zároveň je však nutné zajistit **obnovu rašelinišť** jako významného prvku krušnohorské přírody. K tomu by měl pomoci i předkládaný záměr jejich revitalizace.

Z tohoto důvodu byly Krušné hory vyhlášeny jako Chráněná oblast přirozené akumulace vod.

Oblast

Krušné hory tvoří přirozenou hranici mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo. Jedná se o pohoří o rozloze cca 6 000 km² (z toho 1 607 km² v Česku). Strmé jižní svahy směřující podkrušnohorské pánve jsou porostlé rozsáhlými smíšenými lesy. Podhůří je pak výrazně poznamenáno vlivem průmyslu a energetiky. Na malé ploše tedy nacházíme obrovské kontrasty mezi zachovalou přírodou a krajinou zdevastovanou lidskou činností. Pohoří se vyznačuje nepříznivými klimatickými podmínkami, což napomáhá rozvoji ve střední Evropě ojedinělých stanovišť s výskytem druhů typických pro severskou tundru. Rozsáhlá náhorní plošina byla vhodným prostorem pro rozvoj rozsáhlých rašelinišť. Akumulovaná voda v rašeliništích napájí bystřiny padající prudce po svazích dolů. Hřeben je odvodňován zejména drobnými potoky a říčkami, mezi nejvýznamnější na české straně patří Jílovský potok, Chomutovka, Flájský potok, Černá, Rolava a Svatava.

Projekt Revitalizace rašelinišť v Krušných horách je umístěný na tří lokalitách:

- Cínovecký hřbet
- U Jezera
- Velké tetřeví tokaniště

Povodí a země: Labe, Česká republika

Dotčené území: hřeben Krušných hor

Povodí toků: Rotes Wasser, Divoká Bystřice a Flájský potok

Ochranný status: Ptačí oblast Východní Krušné hory

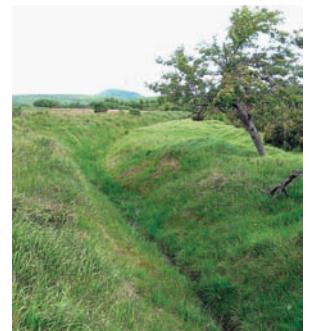
Podnět

Po odsíření tepelných elektráren došlo k výraznému zlepšení stavu ovzduší, eliminaci kyselých dešťů. Snížení acidifikace půdy odpadl význam odvodňovacích kanálů, které původně sloužily k zajištění podmínek pro rozvoj lesních společenstev. Celkovým zlepšením podmínek došlo k výraznému rozvoji společenství přípravných a melioračních dřevin, které jsou z velké části nepůvodní (Picea pungens, Larix decidua) a tedy výrazné změně struktury lesů na hřebenech Krušných hor. Plochy přirozeného bezlesí původně tvořené rašeliništi a následně imisními holinami, tedy začaly velmi rychle zarůstat nepůvodními druhy dřevin.

Cíle

Revitalizace rašelinišť vytvoří podmínky pro další přirozený rozvoj, se kterým souvisí:

- **Obnova vodního režimu rašelinišť** a akumulace vod v prameny v oblastech náhorní plošiny.
- **Stabilizace a zvýšení hladiny podzemní vody**.
- **Zajistit podmínky pro rozvoj rašelinišť**.
- **Obnova biotopů** pro zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů.

(2) Odvodňovací příkop

Opatření

Základním revitalizačním opatřením bude zrušení resp. **omezení funkce stávajících odvodňovacích rýh** jejich zablokováním a následným zazeměním tak, aby postupně zmizely z krajiny.

K **zablokování koryt** je možné využít jednoduchých dřevěných přehrázek, materiálu břehových valů přetravávajících z období vyhloubení rýh a přírodního materiálu z okolí.

Dřevěné přehrázky jsou pouze dočasného charakteru a jsou prostředkem usnadňujícím následné zanesení rýh sedimenty a materiélem a zabraňují odplavení tohoto materiálu při vyšších stavech vody.

Revitalizace Krušnohorských rašelinišť

(3) Realizované opatření

Přehrážky jsou plně rozložitelné a v horizontu následních 50 – 80 let se předpokládá jejich pozvolný rozpad.

Pro přehrazení odvodňovacích rýh budou použity zejména dřevěné přehrážky, stabilizační prahy a stupně. Tyto objekty jsou základním opatřením umožňujícím zadržení vody a zvýšení hladiny v rýze a v jejím okolí na požadovanou úroveň a zpomalení povrchového odtoku vody rýhou. Představují prvotní technicky nejnáročnější fázi revitalizačních opatření směřujících ke zrušení případné omezení funkce umělého drenážního systému. Po jejich provedení vždy následuje fáze zaměřená na podporu zazemění úseku mezi hrázkami.

Typ a způsob provedení přehrážek a jejich rozmístění a optimální počet na dané lokalitě je dán intenzitou odvodnění a technickými parametry melioračních rýh (hloubka, šířka) a dále pak stanovištěními poměry (svažitost terénu, typ pudy resp. rašeliny). Vegetace identifikuje typ rašeliniště a hladinu podzemní vody, které je nezbytné na daném úseku rýhy a v daném typu mokřadu (rašeliniště) dosáhnout (cílová hladina).

Aktéři/ postup

V České republice probíhají revitalizace rašelinišť na Šumavě nebo v Jizerských horách. Krušné hory byly stranou pozornosti ochrany přírody díky vlivu průmyslových exhalací. V poslední době se ale situace mění a připravuje se celá řada projektů na obnovu rašelinišť. Jedním z těchto projektů je revitalizace třech vybraných rašelinišť*. Vybrány byly rašeliniště Cínovecký hřbet, U Jezera a Velké tetřeví tokaniště. Realizaci revitalizace provádí občanské sdružení Daphne ČR – Institut aplikované ekologie ve spolupráci s občanským sdružením Ametyst.

Projekt je finančně podporován společností Net4GAS, s.r.o.

Projekt probíhá v letech 2009 až 2012.

Rozvržení aktivit:

- Přípravné projektové a administrativní práce probíhají v letech 2009 a 2010.
- V roce 2009 proběhla realizace pilotních opatření na lokalitě Cínovecký hřbet
- Na rok 2010 je naplánováno dokončení revitalizace rašeliniště Cínovecký hřbet a bude zahájena revitalizace rašeliniště U Jezera.
- Na rok 2011 je naplánováno dokončení revitalizace rašeliniště U Jezera Velké tetřeví tokaniště.
- Od roku 2010 pak bude probíhat monitoring efektivity opatření

Výsledky/ hodnocení

V rámci projektu je navržen rozsáhlý monitoring biotických i biotických faktorů na sledovaných lokalitách: Monitorován bude vývoj hladiny podzemní vody na revitalizovaných plochách.

Ve spolupráci se správcem povodí podnikem Povodí Ohře, s.p. bude sledovaným vývoj jakosti vod.

Každoročně bude sledován vývoj biotopů a populací rostlin a živočichů.

Kontakty

Daphne ČR

– Institut aplikované ekologie
Husova 45
370 00 České Budějovice
Tel: +420 777 171 610
E-mail: daphne@daphne.cz
www.daphne.cz

Agentura ochrany

přírody a krajiny ČR
Středisko Ústí nad Labem
Bělehradská 1308/17
400 01 Ústí nad Labem
Tel: +420 475 220 525
E-mail: usti@nature.cz, www.nature.cz

Ústecký kraj

Velká Hradební 3118/48
400 02 Ústí nad Labem
E-mail:
urad@kr-ustecky.cz
www.kr-ustecky.cz/

Literatura/ Odkazy

Němec J., Hladný J., 2006: Voda v České republice. Consult, Praha.

Štefáček, S. (2008): Encyklopédie vodních toků Čech, Moravy a Slezska. Baset Praha

Hofmannová G., Koroš I., 2009: Krušné hory rašeliniště, Hydrologická studie. Hydrogeologická společnost, s.r.o., Praha

Zdroje obrázků: Archiv sdružení Ametyst (1),(2), (3)

Redakce: Ing. Jiří Mejsnar, Ing. Jana Vitnerová, Mgr. Kateřina Hryzáková

Stav: Duben 2010

Arnika
Program Ochrana přírody
Ing. Jana Vitnerová
Chlumova 17, 130 00 Praha 3
Tel/fax: 222 781 471, 222 782 808
E-mail: priroda@arnika.org
www: priroda.arnika.org

**Umwelt
Bundes
Amt**
für Mensch und Umwelt

Bundesministerium
für Umwelt, Naturschutz
und Reaktorsicherheit

Projekt „Best practice“ příklady z Německa a České republiky“ je financován Spolkovým ministerstvem životního prostředí a Spolkovým úřadem pro životní prostředí. Tyto instituce nenesou žádnou zadovědnost za správnost a úplnosti údajů ani případné narušení práv třetích osob. Názory vyjádřené v textu nemusí odpovídat názorům těchto institucí.

GRÜNE LIGA e.V.
Bundeskontaktstelle Wasser
Prenzlauer Allee 230
10405 Berlin
Tel.: +49 30 4433 91 -44 Fax: -33
E-Mail: wasser@grueneliga.de
Internet: http://www.wrrl-info.de